

Luigi Cazzavillan, 1905

În țesătura de străzi dintre Știrbei Vodă, Popa Tatu și Mircea Vulcănescu (fostă a Sculpturii sau a Statuiei), există o piațetă pătrată, mărginită de patru artere: Temișana, Transilvania, Luigi Cazzavillan și intrarea cu același nume. În jur, clădirile sunt, ca în orice răscruce bucureșteană, fiecare altfel. O casă de raport cu aspect de castel în ruină, pe jumătate părăsită, din strada Temișana numărul 2-4, mai păstrează câteva dintre ornamentele gotic-renascentiste cu care a fost finisată la începutul secolului trecut. Locul Școlii italiene, din colțul situat oblic peste părculeț, a rămas deocamdată gol. Unele vile sunt în stil neoromânesc, altele etalează fațade eclecticice și împreună alcătuiesc, sub arbori, un colț pictural. Restaurate, ar fi o bijuterie de urbanism evropenesec-bucureștean.

În schimb, scuarul, reamenajat în anul 2005, este un adevărat model al genului. Au fost trasate alei transversale și circulare, s-au amenajat mai multe zone, două de joacă pentru copii, altele de odihnă. Gardul din fier forjat ocrotește, dar lasă în întregime vederii micul parc, iar seara târziu își închide porțile. Straturile cu flori sunt inspirate, tufișurile modelate atent, peluzele și arborii îngrijiți. În mijlocul scuarului se află un mic monument, și el restaurat la o sută de ani după ce fusese dezvelit. Îl reprezintă pe fondatorul ziarului „Universul”, Luigi Cazzavillan (1852-1902), și e opera sculptorului Filip Marin (1863-1928), absolvent al Școlii de Belle-Arte din București, cu studii la Paris și la Roma, profesor la Școala de Belle-Arte și la Școala de Arhitectură. E un bust cu fântână. În centrul unui cerc marcat de ghizdurile albe, din piatră de Dobrogea, ale unui puț de răspântie cum se făceau în Bucureștii secolului al XIX-lea, se înalță un soclu construit din câțiva tamburi cu diametre și grosimi diferite, suprapuși, peste care un vas ornamental și un alt tambur, îngust și înalt, susțin bustul de bronz. Soclul este ornamentat cu o ghirlandă de flori cu panglici și ciucuri din același nobil metal, iar în piatra lui este înscrisă deviza jurnalistului: LABOR. Pe primii tamburi ai postamentului, patru figurine, turnate și ele în bronz, doi îngeri și doi amorași, risipă barocă, prezintă însemnele personalității pe care o veghează. Pe una dintre inscripțiile purtate de îngeri citim: *Patriot activ și binefăcător*. Îngerul din spatele soclului ține în brațe, cu un aer

didactic, o alta: *Pentru slăvirea faptelor bune*. Sub aceste cuvinte, pe o placă de bronz se lasă citită o poezie cizelată în metal, care explică de ce a fost construit memorialul ca fântână. E o poezioară sentimentală de la 1900, al cărei autor a ținut să rămână anonim:

*Ți-am pus chipul pe fântână
Pentru că apa ce'ngână
Ciripit de păsărele,
Ce prin arbori spun în cor
Vorbe dragi precum știu ele
Răcorosului izvor,
Pentru că apa ce pică
Și se scurge murmurând
Este gând, cugetare și cuvânt
Care vrea blajin să zică
Multe vechiului pământ.
Pentru că mai este ea
Lacrimi dulci de bucurie
Pentru cele ce au să fie
Și e plâns de grea mâhnire
Pentru cei care s-au dus
Amintind o despărțire
Ce în suflet dor a pus.
Și mai e, mai mult ca toate,
Un simbol cum nu se poate
Mai duios de bunătate
Și de sfântă caritate
Pentru ai soartei împilați
Pentru toți cei înșelați.
De aceea pe-o fântână
Te-ai suit, nemuritor.*

Cei doi *putti* duc unul ziarul „Universul” împăturit cu titlul vizibil, celălalt o baionetă, simbol al puterii cuvântului tipărit, al curajului înfruntării față în față cu adversarii și cu greutățile vieții. Lucrarea lui Filip Marin a fost amplasată la această răscruce pentru că aici, la colțul dinspre est cu strada Temișana, a înființat Luigi Cazzavillan prima Casă italiană din București, clădire care, ajunsă într-un stadiu înaintat de ruină, a fost demolată pe la începutul

anilor '80 ai secolului trecut. Într-acolo privește acest fiu al Italiei sosit în România în 1877, în calitate de corespondent de război, și rămas aici pentru totdeauna. A predat limba italiană la licee bucureștene, a înființat, în 1884, ziarul „Universul”, neutru politic și neobișnuit de longeviv, a fondat Școala italiană, a ajutat fără preget comunitatea italienilor din București.

Apa curge prin gurile unor peștișori de bronz în bazinul alb. Două bănci de piatră se rotunjesc în spatele statuii, după moda începutului de secol XX, vegheate de un felinar și ornate cu vase din fier forjat, pentru flori.

Mulți ani monumentul lui Filip Marin a avut o soartă amară. În scuarul ofilit piatra era murdară, bustul pivota îngrijorător pe pieduș răsucit de puștanii din cartier, fântâna secase, bazinul era plin cu pământ uscat. Locul, cotropit de pegră, părea sortit pieirii. Acum, scuarul restaurat este apărat de un grilaj înalt, dar și de paznici. Prezența lor cheazășuiește nu numai liniștea vizitatorilor, ci și pacea lucrurilor. Astfel, ne putem îngădui să credem că sunt speranțe de reînviere și pentru alte colțuri de oraș.

Lupoaica, 1906

Lupa Capitolina, darul Romei pentru București, este nobila copie a unei lucrări antice. Originalul se află în Museo Nuovo din Palazzo dei Conservatori din Roma, iar în Piazza di Campidoglio este expusă o copie hărăzită să stea în aer liber. *Lupoaica* din bronz de pe Capitoliu datează din secolul VI î.Hr., după opiniile tradiționale, și numai din secolul al XIII-lea, după cercetări recente. Gemenii Romulus și Remus, orfanii hrăniți de lupoaică, după cum glăsuiește legenda întemeierii Romei, au apărut sub pântecul ei abia în secolul al XV-lea, modelați de florentinul Antonio del Pollaiuolo (1432-1498), sculptor, orfevru, gravor și pictor. Poate nicio altă statuie nu are atâtea copii risipite în lume: în Franța, în Spania, în Australia, în Statele Unite ale Americii și în Argentina. În România, mai multe orașe se mândresc cu un astfel de dar al Romei, dar cea dintâi *Lupoaică* a ajuns aici acum mai bine de un secol, în 1906, când Bucureștii au organizat în parcul Carol o expoziție grandioasă, după modelul expozițiilor universale de la Paris, pentru a celebra cei patruzeci de ani de domnie ai regelui Carol I. Parcul fusese special amenajat cu acest prilej. Bronzul a fost adus de o delegație a

Primăriei capitalei italiene, condusă de viceprimar, contele di San Martino. Unele surse spun că darul sosise cu tot cu soclul de la Roma, altele povestesc că frumosul postament de piatră ar fi fost cioplit de lucrătorii italieni demult instalați în România. În *Vremuri vechi bucureștene*, Alexandru Predescu descrie ceremoniile înmânării prețiosului dar. S-au rostit discursuri Osub semnul ginteii latine. Gazdele au promis că vor amenaja o piață, numită *Roma*, pentru ca Lupoica să se simtă la noi ca acasă, dar prima ei așezare a fost în Palatul Artelor, clădire grandioasă, aflată în capătul perspectivei ce se deschidea de la intrarea principală în parc, din piața 11 Iunie, spre Dealul Filaretului. În sala principală, luminată printr-o cupolă de sticlă, alături de alte sculpturi și opere de artă de mari dimensiuni, *Lupoica* a stat trei săptămâni până la inaugurarea ei oficială, în septembrie 1906, la Arenele Romane. Nu era decât începutul peregrinărilor. După închiderea expoziției, *Lupoica* a ajuns la gura Lipscanilor, pe străduța care ducea spre biserica Sfântul Gheorghe Nou, pe locul unui puț de răspântie, străjuit de o nimfă din fontă. Mica răscruce a fost botezată, conform promisiunii, *Piața Romei*. Multe familii au prin sertare poze făcute în primele decenii ale secolului XX lângă soclul prevăzut cu inscripții: *Darul Romei – 1906*, un scut cu inițialele *S.P.Q.R.* (*Senatus populus que quirites romanus* Senatul și poporul roman) și o stemă reprezentând un soldat roman. Era ritualul: dacă vizitai Bucureștii ca provincial sau ieșeau în oraș duminicile cu familia, când ajungeai în Lipscani erai poftit de fotograful ambulant, personaj prezent pe toate străzile din centru, la un instantaneu cu simbolul latinătății în fundal. Dar *Lupoicei* îi era scris să se mai plimbe prin oraș. Din Lipscani a fost mutată în 1931 pe Dealul Patriarhiei, puțin mai jos de clopotniță, iar de aici, trei ani mai târziu, în Dorobanți, în Piața Confederației Balcanice, în scuarul plin de arbori și arbuști care o ascundeau de priviri. Gemenii renaștentiști au fost dislocați de la locul lor de derbedeii mai multor generații. Uneori câte unul, alteori amândoi au dispărut, spre îngrijorarea tuturor, dar de fiecare dată au fost regăsiți sau remodelați și puși sub generosul pântec al animalului sacru. În 1997 lupoica de dar părea că și-a găsit locul potrivit, în Piața Romană. În spatele ei se deschidea perspectiva bulevardului Lascăr Catargiu, până în Piața Victoriei. În martie 2010 însă, au început pregătirile pentru o nouă mutare a *Lupoicei*, la locul vechi de la

gura Lipscanilor, pentru a fi scoasă din calea răutăților. În Piața Romană s-a întâmplat de câteva ori ca șoferi neatenți să-i lovească postamentul. Bronzul a fost luat de pe soclu și dus la restaurare. În fața fostului magazin București, peste drum de biserica Sfântul Gheorghe Nou, *Lupa Capitolina* și-a regăsit locul după mai bine de o sută de ani de la prima ei așezare acolo. De se va numi sau nu Piața Roma, după făgăduința autorităților din 1906, în colțul acela *Lupoica* va fi mai ferită și mai fericită.

Ne vom putea apropia ușor de darul Cetății Eterne, vom putea contempla detaliile bronzului, aspra tăietură etruscă a sălbăticiunii și frumusețea renașcentistă a pruncilor robuști, a fraților crescuți cu laptele ei, pentru a-și duce până la capăt destinele lor atât de diferite. Sub pântecul lupoaicei, copiii sugând, stranie imagine a maternității, sunt întruchiparea legendei în cea mai luminoasă și nevinovată parte a ei.

Dinicu Golescu, 1908

Nu departe de Gara de Nord, acolo unde bulevardul Dinicu Golescu întâlnește strada Mircea Vulcănescu, se află monumentul celui care a dat numele principalei artere din zonă, marele logofăt Constantin Radovici ot Golești. Pe un soclu elegant stă plin de demnitate, în haine de ceremonie, Dinicu Golescu (1777-1830), autorul prețioasei *Însemnare a călătoriei mele*, călătorie plină de învățături făcută de boierul luminat în câteva țări din Occident – Austria, Italia, Germania și Elveția –, unde mergea în 1824, 1825 și 1826 să-și ducă fiii la cele mai bune școli ale timpului.

Cele patru odrasle, Ștefan (1809-1874), Nicolae (1810-1878), Radu (1817-1877) și Alexandru (1818-1873), sunt aici, cu tatăl lor, turnate la rândul lor în bronz. Pe fiecare latură a soclului se află câte o nișă arcuită, mărginită de mici coloane brâncovenești, toate crescând din cea de-a treia treaptă a pedestalului, viguros ca trunchiul unui stejar de piatră. Sub cele patru arcade stau strajă patru busturi privind spre cele patru puncte cardinale. Spre vest este Ștefan, fiul cel mare, spre sud Nicolae, al doilea născut. Spre nord privește Radu, al treilea fiu, iar spre răsărit mezinul, Alexandru, cel poreclit Albu, pentru a fi deosebit de tizul și vărul lui, Arăpilă, Alexandru G. Golescu. Dacă tatăl, cel mai vestit dintre Golești, poartă ișlic și un caftan larg desfăcut spre a lăsa vederii detaliile veșmântului aristocratic oriental, brăul

lat și spada scurtă, fiii întorși de la școlile apusene sunt îmbrăcați în costum european, cu vestă și cravată. La o generație diferență, mentalitatea s-a schimbat, educația occidentală se vedește dintr-o privire. Costumul „nemțesc” nu este un capriciu, este ținuta firească pentru cei patru frați, dar și un manifest. Tinerii Golești s-au implicat plenar în modernizarea României. La 1848 Ștefan e membru al Guvernului provizoriu și ministru de justiție, Nicolae e ministrul Trebilor *dinlăuntru* și apoi locotenent domnesc, Alexandru e secretar al Guvernului, iar Radu membru în Comitetul revoluționar. Dacă diferența de veșminte indică o diferență de gândire, în cazul strict al Goleștilor numai trecerea timpului și schimbarea modei sunt exprimate prin modificarea ținutei. În ceea ce privește gândirea, între tată și fii a existat o continuitate exemplară. Când Dinicu a încetat prematur din viață, la 1830, el lăsa fiilor, prin testament, nu numai prețioase îndrumări practice pentru administrarea averii și pentru desăvârșirea studiilor, ci și îndemnul „să slujească Patrii, și chiar cu sângele lor”. Efortul tatălui, fructificat în înființarea Societății literare române și în creația sa originală, precum și în diversele traduceri ale unor texte ce i se păuseră absolut necesare pentru deșteptarea intelectuală a compatrioților săi, este preluat și dezvoltat de fiii pașoptiști. Ei au avut nu numai roluri politice în statul modern românesc, ci și preocupări de construcție culturală, în cadrul Asociației literare și al Societății Filarmonice. Statuia a apărut în oraș în anul 1908 și a fost realizată cu contribuția mai multor artiști. Dinicu Golescu a fost nemurit în bronz de sculptorul Wladimir C. Hegel. Portretele fiilor luminatului boier au fost modelate de Hegel, de Carol Storck și de Dimitrie D. Mirea, singurul a cărui semnătură se vede, pe umărul stâng al bustului lui Nicolae.

Era cu neputință ca Dinicu Golescu să se fi gândit, pe când se minuna la Viena de operele făcute de *scobitorul în piatră Canova*, că va avea și el cândva parte de un monument în urgișiții săi București. Descriind Schönbrunnul, observa: *La dreapta și la stânga acestui limpede ochi de grădină sunt multe postamenturi cu statue, tot de deosibiți oameni din vremea romanilor. (...) Acest ochi de grădină curat, cu aceste statue la doao părți, și la spatele lor aceste doaa înălțate ziduri de copaci, la un cap palatul împărătesc prin care intră lumea, la celalant cap, pe munte, pridvorul, la mijloc havuzul celelante feliurimi de oaze pricinuiesc privitorului o*

mare mirare, dar veselă, bucuroasă și de desfătare (căci am zis că sunt și locuri care pricinuiesc și întristare).

Oare privind propria lui statuie, celebrare a comunicării între generații, întru binele familiei și al patriei, ce ar fi simțit Dinicu Golescu însuși? O mare mirare bucuroasă sau o întristare senină?

În zilele noastre monumentul ni se arată minimalizat prin apropierea prea mare de blocurile cu zece etaje de pe bulevardul Dinicu Golescu, ridicate la peste jumătate de veac după apariția statuii, dar așezarea monumentului în acest loc are o explicație: tot terenul de aici și până la Dâmbovița a făcut parte din moșia Goleștilor de la Belvedere. De aici numele bulevardului și cel al străzii de peste drum, cu multe clădiri de patrimoniu pierdute în anonim, aproape ruinate, dar cu un nume frumos, *Pârcălabul Baldovin*. Conform documentelor, este numele primului Golescu intrat în istorie. Pentru a ne înfățișa viața bucureștenilor vechi, Ionnescu-Gion citează, în a sa *Istorie*, lista zestrei de nuntă ce o dă, pe vremea lui Neagoe Basarab, pârcălabul Baldovin din neamul Goleștilor (*stăpânitor al moșiei Mărăcinenilor și al cărui nume amintește pe al lui Baldovin Mărăcine care, zice-se, devenise pe la 1320 Beaudoin, marquis de Ron-sard*), rudei sale Chendea, la 1512. Extrasă din *Arhiva Istorică a României* a lui Hasdeu, lista conține și cuvinte cari au ieșit de mult din uz, împreună cu obiectele pe care le desemnau. Lângă statuia urmașilor de peste trei sute de ani ai boierului lui Neagoe Basarab, înșiruirea de bunuri dăruite fetei are un sunet special: *6000 de aspri și 4 cai buni, și buți de vin, și un brâu de argint cu preț de 3000 de aspri, și inele de aur 4, și caftane de ciatma 2, și 2 pahare de argint, și linguri de argint și dulame de postav 7 și cămăși bune 4, și un car cu 8 telegari, și un plug cu fiare și cu 24 de boi, și vaci cu lapte 12, și iepe cu mânzi 12*. Lista continuă într-un amestec năucitor de veșminte, monede și cai. Ionnescu-Gion încearcă să-și închipuie unde erau plasate obiectele trecute la întâmplare pe listă, dar cu siguranță așezate la locul lor bine știut în realitatea cotidiană: *Toate aceste lucruri și bogății erau de pus și de păstrat prin case, pivnițe, grajduri și alte nămestii ale curților boierești de la începutul acestui minunat secol XVI, pe care cu cât cineva îl studiază mai mult, cu atât îl vede mai măreț și mai încruntat în dârza lui înfățișare*. Va mai fi rămas ceva din aurăria și argintăria de secol XVI între podoabele ce înfrumusețau conacul Goleștilor de la Belvedere?